

SALİH BOZOK (1882-1941)

Asker, Mustafa Kemal Atatürk'ün başyaveri; II ve III. dönem Bozok/Yozgat, IV., V. ve VI. dönem Bilecik milletvekili.

Bengücan FINDIK¹

Anahtar Kelimeler: Salih Bozok, Mustafa Kemal Atatürk, Yozgat, TBMM

Ailesi ve Öğrenimi

Salih Bozok, 1882 yılında (Rumi 1297) Selanik'te doğmuştur. Babası Cafer Efendi, annesi Çelebi Hanım'dır. Mustafa Kemal'in hem akrabası hem de çocukluk arkadaşıdır. Hamidiye Mektebi, Selanik Askerî Rüştiyesi ve Manastır Askerî İdadisinde öğrenim görmüştür. Mustafa Kemal ve Nuri (Conker) ile okul yıllarında başlayan arkadaşlığı sonraki dönemlerde de sürmüştür. Mekteb-i Harbiyeyi 1903'te piyade teğmeni olarak bitirmiş, Nuri Conker'in kız kardeşi Dürriye Hanım ile evlenmiştir.

Askerlik Hayatı

Mezuniyetinden sonra subaylık mesleğine başlayan Salih Bey'in ilk görev yeri Bulgaristan sınırındaki Cısr-i Mustafapaşa'da bulunan bir karakol olmuştur. Ardından İskeçe'de görev yapmış ve burada İttihat ve Terakki Cemiyetine girmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Selanik'teki Küçük Zabit Mektebinde öğretmen subay olarak görevlendirilmiş, bu yıllarda da Mustafa Kemal'le yakın ilişkisini sürdürmüştür.

Salih Bey, 1909'dan sonra Selanik'te gözetim altında tutulan II. Abdülhamid'i korumakla görevli askeri birliğe atanmıştır. Balkan Savaşı sırasında eski padişahın İstanbul'a nakledilmesi üzerine İstanbul'a gelmiş ve Beylerbeyi Sarayı'nda muhafızlık görevine devam etmiştir. 1914'te yüzbaşılığa yükselmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın isteğiyle 1917'de İkinci Ordu Başyaverliğine atanmış; daha sonra Yedinci Ordu Başyaveri olarak Halep'te görev yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın görevinden ayrılmasının ardından onun telkiniyle emekli olmuş, mütareke dönemi İstanbul'unda ticaretle geçinmeye çalışmıştır. İstanbul'un fiilen işgali sonrasında Anadolu'daki millî direnişçilerle ilişkisi sebebiyle bir süre Bekirağa Bölüğü'nde tutuklu kalmış; Damat Ferit hükümetinin düşmesinin ardından serbest bırakılmıştır.

Millî Mücadele Yılları ve Yozgat

Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı çağrı üzerine 1920 başlarında Ankara'ya geçmiştir. Büyük Millet Meclisinin açılmasından ve Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis Başkanı seçilmesinden sonra askerlik mesleğine geri dönmüş ve Meclis Başkanlığı Başyaverliğine getirilmiştir. 1920 yılında Yozgat ve

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü; bengucan.findik@bozok.edu.tr; ORCID: 0000-0002-2682-9955.

çevresinde başlayan ayaklanmanın bastırılması için Çolak İbrahim Bey'in birlikleriyle bölgeye gönderilmiştir. Salih Bey'in daha sonrasında vekil olarak seçileceği ve soyadına esin kaynağı olacak olan Yozgat ile ilgili ilk bağlantısı bu olmuştur.

Millî Mücadele boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın yanında bulunmuş; Sakarya Meydan Muharebesi ile Büyük Taarruz'a katılmış ve zaferin ardından İzmir'e gitmiştir. Kıdemi dolayısıyla binbaşılığa, savaş hizmetleri nedeniyle fevkalâde terfi ile yarbaylığa yükseltilmiştir. Zübeyde Hanım'ın ölümünün ardından cenaze işlemlerini yürütmüş ve sonrasında Mustafa Kemal Paşa ile Latife Hanım'ın nikâhında şahitlik yapmıştır.

TBMM, Millî Mücadele'deki hizmetleri dolayısıyla 22 Nisan 1925 tarihli ve 148 sayılı kararla, Salih Bey'e kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası verilmesini uygun görmüştür.

Milletvekilliği ve Yozgat'la İlişkisi

Salih Bey, 1923 ve 1927 seçimleriyle iki kez Bozok/Yozgat milletvekili seçilmiştir; 1931 seçimlerinde Mustafa Kemal tarafından Bilecik'ten aday gösterilmiş ve 1941 senesine kadar Bilecik milletvekili olarak görev yapmıştır.

Yozgat milletvekilliği, Salih Bey'in doğum, aile veya yerleşim bağına dayanmamaktadır. 1923 seçimi iki dereceli sistemle yapılmış; Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunun adayları merkezde oluşturulan seçim heyetince belirlenmiştir. 1927'de ise Cumhuriyet Halk Fırkası adaylarını belirleme yetkisi doğrudan parti başkanına verilmiştir. Salih Bey'in 1931'de parti listesindeki "*Yozgat mebusu Salih Bey*" kaydıyla Bilecik'ten aday gösterilmesi de seçim çevresinin merkezî aday siyaseti içinde belirlendiğini göstermektedir. Yozgat'la bağı, yerel mensubiyetten çok Millî Mücadele'deki görevi ve iki dönemlik milletvekilliğinden ibarettir.

Birinci TBMM döneminde Yozgat adı, Kütahya Milletvekili Cemil Bey'in önergesi üzerine "Bozok" olarak değiştirilmiştir. Bu değişikliğin resmî işlem ve yazışmalarda karışıklık doğurduğunu belirten 23 Haziran 1927 tarihli önergeyi Bozok milletvekilleri Süleyman Sırrı (İçöz), Salih (Bozok), Avni (Doğan) ve Ahmet Hamdi (Divanlıoğlu) beyler birlikte imzalamıştır. Önerge 25 Haziran 1927'de Genel Kurulda kabul edilmiş ve böylece ilin resmî adı yeniden Yozgat olmuştur.

Milletvekilliğinin yanı sıra 1924'te kurulan Türkiye İş Bankası'nın kurucuları arasında yer almış ve bankanın yönetim kurulunda görev yapmıştır. Bir süre Cumhuriyet Halk Fırkasının İzmir mutemetliğini yürütmüştür. Milletvekilliği döneminde Cumhurbaşkanlığı yaverliği görevini ve Atatürk'ün yurt gezilerindeki refakatini de sürdürmüştür.

Bozok Soyadını Alması

21 Haziran 1934 tarihinde TBMM'de kabul edilip 2 Temmuz 1934'te Resmî Gazete'de yayımlanan 2525 sayılı Soyadı Kanunu, altı aylık bir geçiş süresinin ardından 2 Ocak 1935 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra Atatürk, Salih Bey'e o tarihte Bilecik milletvekili olmasına rağmen

“Bozok” soyadını vermiş ve hatta kendisine bir imza hediye etmiştir. Atatürk’ün el yazısından doğmuş olan bu imza, bugün Yozgat Bozok Üniversitesi’nin logosunda varlığını devam ettirmektedir.

Son Yılları ve Ölümü

Salih Bozok, Atatürk’ün 10 Kasım 1938’de ölümü üzerine Dolmabahçe Sarayı’nda göğsüne ateş ederek intihara teşebbüs etmiştir. Kurşun kalbine isabet etmediği için hayatta kalmış ancak geçirdiği ameliyatlar ve kalp rahatsızlığı sağlığını ağır biçimde etkilemiştir. Meclis toplantılarına son olarak 21 Ağustos 1940’ta katılmış, 25 Nisan 1941’de İstanbul Suadiye’deki evinde vefat etmiştir. Cenazesi Ankara’ya getirilmiş ve vasiyeti üzerine Cebeci Askerî Şehitliği’nde Nuri Conker’in yanına defnedilmiştir.

Kaynakça

- BİNARK, İ. ve GÜNAY, Ş. Ş. (2004). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM VI. Dönem, 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943* (Cilt V). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları. 15.09.2026 tarihinde TBMM Açık Erişim: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/def233fe-008b-4e75-9cb2-5ff0930d969b> adresinden alındı.
- BOZOK, S. (2013). *Yaveri Atatürk’ü Anlatıyor: Salih Bozok’un Anıları*. (Yay. Haz. DÜNDAR, C.). İstanbul: Can Yayınevi.
- BOZOK, S. ve BOZOK, C. S. (1985). *Hep Atatürk’ün Yanında*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- ÇÖKER, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM IV. Dönem, 1931-1935* (Cilt I; Cilt II). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları. 15.09.2026 tarihinde TBMM Açık Erişim: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/44c28248-508e-4eca-821a-e753570ec704> adresinden alındı.
- GÜNEŞ, İ. (2001). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM V. Dönem, 1935-1939* (Cilt II). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi. 15.09.2026 tarihinde TBMM Açık Erişim: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/914d0658-c635-41ee-9a1c-5a13d3a1dc33> adresinden alındı.
- MADEN, F. (2021), *Salih Bozok (1881-1941)*, 15.09.2026 tarihinde Atatürk Ansiklopedisi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/217/Salih-Bozok-1881-1941> adresinden alındı.
- ÖZTÜRK, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM III. Dönem, 1927-1931* (Cilt III). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi. 15.09.2026 tarihinde TBMM Açık Erişim: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/5f9f0060-4c26-4e02-8b76-86220537f455> adresinden alındı.
- ÖZTÜRK, K. (1995). *Türk Parlamento Tarihi: TBMM II. Dönem, 1923-1927* (Cilt III). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları. 15.09.2026 tarihinde TBMM Açık Erişim: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/items/8397a11b-cafe-4730-84aa-88ebd33bed32> adresinden alındı.
- TBMM Arşivi. Bilecik mebusu Salih Bey’in intihap mazbatası, IV. Dönem (SM_466_1_4, 25 Nisan 1931), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi:

https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d04/S_M_466_1_4.pdf adresinden alındı.

TBMM Arşivi. Bilecik mebusu Salih Bozok'un intihap mazbatası, V. Dönem (SM_466_1_5, 16 Şubat 1935), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi: https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d05/S_M_466_1_5.pdf adresinden alındı.

TBMM Arşivi. Bilecik mebusu Salih Bozok'un intihap mazbatası, VI. Dönem (SM_466_1_6, 26 Mart 1939), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi: https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d06/S_M_466_1_6.pdf adresinden alındı.

TBMM Arşivi. Bozok mebusu Salih Bey'in intihap mazbatası, II. Dönem (SM_466_1_2, 12 Temmuz 1923), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi: https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/S_M_466_1_2.pdf adresinden alındı.

TBMM Arşivi. Yozgat mebusu Salih Bey'in intihap mazbatası, III. Dönem (SM_466_1_3, 1927), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi: https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d03/S_M_466_1_3.pdf adresinden alındı.

TBMM Arşivi. II. Dönem Tercüme-i Hâl Kâğıdı (dijital dosya: HT_466_1_2, 10 Ağustos 1923), 15.09.2026 tarihinde TBMM Arşivi: https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d02/HT_466_1_2.pdf adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1924). 29 Teşrinisani 1336 tarih ve 66 numaralı İstiklâl Madalyası Kanunu'nun birinci maddesini değiştiren 525 sayılı Kanun (4 Aralık 1924; Resmî Ceride, 7 Ocak 1925, Sayı 81), 15.09.2026 tarihinde TBMM: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/kanuntbmmc003/kanuntbmmc00300525.pdf adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1925). Yüz kırk altı zatın İstiklâl madalyasıyla taltifleri hakkında 148 sayılı Karar (22 Nisan 1925), 15.09.2026 tarihinde TBMM: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc003/karartbmmc003/karartbmmc00300148.pdf adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1925). Zabıt Ceridesi, Dönem 2, Cilt 18, İçtima 109, 22 Nisan 1925, s. 473, 15.09.2026 tarihinde TBMM:

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c018/tbmm02018109.pdf#page=87> adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1927). Bozok isminin Yozgat'a çevrilmesi hakkında Karar (25 Haziran 1927), 15.09.2026 tarihinde TBMM: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc005/karartbmmc005/karartbmmc00500364.pdf adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1927). Zabıt Ceridesi, Dönem 2, Cilt 33, İçtima 82, 25 Haziran 1927, 15.09.2026 tarihinde TBMM: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c033/tbmm02033082.pdf#page=7> adresinden alındı.